

«Είναι λοιπόν η τραγωδία...»

Ζήκα Βάγια

Φιλολόγος, Επιμορφώτρια ΤΠΕ
yuliezik@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Πρόκειται για σταδιακή μύηση των μαθητών στην τραγωδία με ελάχιστη αξιοποίηση του σχολικού βιβλίου. Οι μαθητές, ερευνώντας στο διαδίκτυο (σε αρχαιογνωστικά περιβάλλοντα, σε ιστοσελίδες σχετικές με το θέατρο αλλά και με ελεύθερη αναζήτηση) και εμπλεκόμενοι σε διαδικασίες που ενισχύουν τον οπτικοακουστικό γραμματισμό, ασχολούνται με την τραγωδία σε μια αντίστροφη πορεία από το παρόν στο παρελθόν και καταλήγουν σε δικούς τους «ορισμούς». Η εισαγωγή στο δράμα διδάσκεται στα βασικά της μέρη με επαγωγική λογική, αφόρμηση από επιβιώσεις της τραγωδίας σήμερα και σημείο εκκίνησης την εικόνα και το βίντεο.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εισαγωγή στο Δράμα, Οπτικοακουστικός γραμματισμός, Ανοιχτά Περιβάλλοντα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδακτική πρόταση εκπονήθηκε και εφαρμόστηκε στο Γυμνάσιο Πέπλου Έβρου στο πλαίσιο των Πράξεων Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη και Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης του έργου: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» (ΕΣΠΑ 2007-2013) με φορέα υλοποίησης το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας. Είναι αναρτημένη μαζί με τα τεκμήρια εφαρμογής στη βάση Πρωτέας (<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3629>- για τις ανάγκες της δημοσίευσης έχουν γίνει ελάχιστες επεμβάσεις) και βασίζεται στη λογική και την πρακτική διερευνητικών και εποικοδομιστικών προσεγγίσεων σε σχέση με την κατάκτηση της γνώσης. Η γνώση χτίζεται σταδιακά από τους μαθητές με τη διακριτική καθοδήγηση των Φύλλων Εργασίας. Γίνεται προσπάθεια τα Φύλλα να αφήνουν περιθώρια ελευθερίας στους μαθητές και να μην εγκλωβίζουν σε στεγανά την αυτενέργεια και την έκφραση της δημιουργικότητάς τους. Αξιοποιούνται ευρέως σημειωτικοί πόροι του διαδικτύου και αρχαιογνωστικά περιβάλλοντα «ανοιχτού τύπου», ώστε η διερεύνηση να είναι ουσιαστική, όχι προσχηματική, και η γνώση προκύπτει μέσω αξιοποίησης πληροφοριών και «αναγνώρισης» των ειδικών «σημείων» της εικόνας και του βίντεο (Kalantzis & Cope, 1999).

ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ (Μοντέλο Ρόμβου- Κουτσογιάννης, 2012)

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Έμφαση σε συνεργατικές πρακτικές: οι μαθητές εργάζονται σε ομάδες με συγκεκριμένη αποστολή (μέθοδος Project-Ταρατόρη, 2003) και αξιοποιούνται οι συνεργατικές δυνατότητες των εγγράφων Google.
- Δημιουργία «προσωπικού νοήματος» (Ντάβου, 2000; Πόλκας & Τουλούμης, 2012) μέσω διερεύνησης της γνώσης: οι μαθητές οδηγούνται στη διαμόρφωση προσωπικής εκτίμησης για το τι είναι η τραγωδία ως γραμματειακό είδος.
- Σταδιακή σύνθεση του «όλου» μέσα από τα μέρη: οι ομάδες αρχικά εξοικειώνονται με τους όρους «δράμα» και «τραγωδία» και οδηγούνται στο να ανακαλύψουν μόνοι τους βασικά σημεία απαραίτητα στην επόμενη φάση του σεναρίου. Ακολούθως, προβαίνουν σε εις βάθος διερεύνηση των παραπάνω (σε ομάδες διαφορετικές από τις αρχικές) και, στο τέλος, καλούνται να συνθέσουν τις γνώσεις που αποκόμισαν για την Τραγωδία (με αναδιάταξη ομάδων - «Όλον»: Μικρόπουλος, 2006).

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Δημιουργία πολυτροπικών κειμένων: παρουσιάσεις, βίντεο, υπερκείμενα.
- Εξοικείωση με τα κειμενικά είδη της παρουσίασης, του άρθρου, τον κειμενικό τύπο της περιγραφής, το γλωσσάρι, τη δημιουργία συγκριτικών πινάκων, μέσω της αξιοποίησης των εγγράφων Google, που επιτρέπουν επεξεργασία και συν-επεξεργασία.
- Συνειδητοποίηση της ρευστότητας του ψηφιακού κειμένου μέσω της αξιοποίησης των εγγράφων Google.

Γραμματισμοί

Κλασικός γραμματισμός

- Διδασκαλία της εισαγωγής στο δράμα.

Νέοι γραμματισμοί - Κριτικός Γραμματισμός

- Κριτική αξιοποίηση της πληροφορίας: οι μαθητές επιλέγουν μόνο τις πληροφορίες ή/και τις εικόνες που θα αποδειχθούν χρήσιμες στις επόμενες φάσεις της έρευνας.
- «Αναγνώριση» οπτικοακουστικού υλικού, οπτικός και ακουστικός γραμματισμός που πραγματώνεται με επαγωγική εξαγωγή θεμελιωδών στοιχείων. Αυτά τα στοιχεία συνιστούν την ουσία της τραγωδίας στο παρόν και το παρελθόν. Οι μαθητές εξάγουν την πληροφορία μέσω του βίντεο και της εικόνας (Kress & T. van Leeuwen, 2001).
- Συνειδητοποίηση των «ορίων» αξιοποίησης των ανοιχτών περιβαλλόντων και θεώρησή τους με κριτικό τρόπο: οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι πρέπει να ερευνήσουν σε περισσότερα από ένα περιβάλλοντα ή/και ελεύθερα στο διαδίκτυο, προκειμένου να συντάξουν την εργασία τους, καθώς οι πληροφορίες δεν είναι πάντα επαρκείς για κάθε θέμα.
- Κριτική αντιμετώπιση των γνώσεων που παρέχονται από το σχολικό βιβλίο (κριτική της αυθεντίας): οι μαθητές ανακαλύπτουν μόνοι τους τη γνώση και, ακολούθως, συγκρίνουν τα ευρήματά τους με αυτά που προτείνονται στο σχολικό βιβλίο. Ελέγχουν και την ορθότητα του ορισμού του Αριστοτέλη με τον ίδιο τρόπο.

Διδακτικές πρακτικές

Με τις διδακτικές πρακτικές αναμένεται οι μαθητές / οι μαθήτριες να:

- Αποκτήσουν στάση αυτενέργειας.
- Κατακτήσουν τις δεξιότητες
 - α) της συνεργασίας
 - β) της κριτικής αξιοποίησης της πληροφορίας
 - γ) του οπτικού γραμματισμού
 - δ) της παρουσίασης.

ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η συνήθης μέθοδος διδασκαλίας της εισαγωγής στο δράμα γενικά και στην τραγωδία ειδικότερα επικεντρώνεται στην αξιοποίηση του σχολικού βιβλίου προς την κατεύθυνση της έτοιμης γνώσης, την οποία ο μαθητής καλείται να αποστηθίσει, χωρίς ενδεχομένως να αντιλαμβάνεται τις διαπλοκές και τις συνδέσεις με τις επιβιώσεις του δράματος στο δικό του παρόν. Είναι, επίσης, αποκαρδιωτικό το γεγονός ότι στην εισαγωγή προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα να αφιερωθούν μόλις δύο διδακτικές ώρες, για διδακτέα ύλη που περιλαμβάνει αρκετές σελίδες με υλικό πρωτόγνωρο για τους μαθητές στο πλαίσιο της σχολικής τους ζωής. Σε αυτή τη διδακτική πρόταση επιχειρείται αφόρμηση από το παρόν, με έρευνα των ποικίλων επιβιώσεων της τραγωδίας σήμερα και σταδιακή επαγωγική εξαγωγή καίριων σημείων που αφορούν την ουσία του δράματος. Με τον τρόπο αυτό, γίνεται προσπάθεια να αποκτήσει «νόημα» η τραγωδία ως γραμματειακό είδος και ως παράσταση και αναπαράσταση για τον μαθητή, ενώ παράλληλα ο μαθητής δημιουργεί τη γνώση που οφείλει να γνωρίζει με βάση τους στόχους του Αναλυτικού Προγράμματος. Τέλος, παρόλο που η εισαγωγή στο δράμα διδάσκεται αυτόνομα στο σχολείο, γίνεται προσπάθεια σύνδεσής της με τη συγκεκριμένη τραγωδία, την «Ελένη», ώστε οι μαθητές να εισαχθούν πιο ομαλά στο αρχαίο κείμενο.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η διδασκαλία της εισαγωγής στο δράμα προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα για την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία της Γ' Γυμνασίου, όπως και για την αντίστοιχη ενότητα της Β' Λυκείου. Υπάρχει επίσης: α. σύνδεση με τη Νεοελληνική Γλώσσα (καλλιέργεια κειμενικών ειδών- παράγραφος, περιγραφικό κείμενο, άρθρο, γλωσσάρι- μύηση στην πολυτροπικότητα, θεματική σύνδεση με την 5η Ενότητα της Νεοελληνικής Γλώσσας Α' Γυμνασίου «Γνωρίζω το μαγικό κόσμο του θεάτρου και του κινηματογράφου»), την 6η Ενότητα «Οι δημιουργικές δραστηριότητες στη ζωή μου» και την 7η Ενότητα «Ο κόσμος μέσα από την οθόνη-εικόνα». β. σύνδεση με το μάθημα των Θρησκευτικών για τα σχετικά με τις απαρχές του δράματος, που ανάγονται στον Διόνυσο και τη λατρεία του (διερεύνηση στοιχείων λατρείας σε προγενέστερες του χριστιανισμού θρησκείες).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η διδακτική πρόταση έχει στόχο την επαγωγική εξαγωγή των βασικών στοιχείων της εισαγωγής στο δράμα και την τραγωδία από τους μαθητές. Οι μαθητές περιηγούνται εικονικά σε χώρους τους οποίους δε θα ήταν δυνατόν να επισκεφτούν, χωρίς την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών (αρχαία θέατρα, μουσεία που διαθέτουν αρχαία αγγεία με σχετικές παραστάσεις, αλλά δεν είναι προσιτά στους μαθητές), αξιοποιούν συγκεκριμένο υλικό που υπάρχει σε αυτούς τους χώρους και δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (παρασιάσεις, βίντεο, υπερκείμενα) οι ίδιοι.

Επίσης, ενισχύεται η προσπάθεια για κριτική αξιοποίηση του διαδικτύου, καθώς η έρευνα ξεκινά από ελεύθερη αναζήτηση, συνεχίζεται με οδηγία για συγκεκριμένους δικτυακούς τόπους (οι οποίοι, ωστόσο, είναι ανοιχτά διερευνητικά περιβάλλοντα και δεν παρέχουν τη γνώση έτοιμη στους μαθητές), ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προτείνεται η διασταύρωση στοιχείων με την έννοια της σύγκρισης των ευρημάτων των μαθητών με τους όρους που προτείνουν έγκριτες ιστοσελίδες. Τέλος, το σενάριο αξιοποιεί τα έγγραφα Google, καθώς εκτός από το ότι συνιστούν «ανοιχτά» λογισμικά (με την έννοια της παραμετροποίησης από τον χρήστη) δίνουν και τη δυνατότητα της συνεργατικής επεξεργασίας από ομάδες μαθητών κυρίως με τα εργαλεία της εισαγωγής σχολίου και της παρακολούθησης αλλαγών (Insert Comment, Revision History).

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

A' Φάση

1-2 διδακτικές ώρες, με Κοινό Φύλλο Εργασίας στο σχολικό εργαστήριο, με ομάδες των δύο έως τεσσάρων ατόμων:

Οι μαθητές αναζητούν και στα Σώματα Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα και με ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο τις χρήσεις των λέξεων «δράμα» και «τραγωδία» σήμερα. Γίνεται αμέσως αντιληπτή η κυρίαρχη τάση για σημασιολογική ταύτιση των δύο όρων σήμερα, παρόλο που η Πύλη κάνει αναφορά στο γραμματειακό είδος. Η ίδια διαδικασία επαναλαμβάνεται και για τις εικόνες και τα βίντεο, αυτή τη φορά, ωστόσο, πιο συγκεκριμένα για το «αρχαίο δράμα» και την «αρχαία τραγωδία». Στόχος σε αυτό το σημείο είναι η εξαγωγή κάποιων πρώτων παρατηρήσεων από τους μαθητές σχετικά με θέματα όπως η προέλευση, τα θέματα, ο χώρος και ο τρόπος παρουσίασης, τα μέρη της τραγωδίας, προκειμένου να εισαχθούν οι μαθητές στην επόμενη φάση, η οποία περιλαμβάνει σε βάθος διερεύνηση για κάθε ένα από τα παραπάνω ζητήματα. Επίσης, είναι δυνατόν να διαγνωστούν και προϋπάρχουσες γνώσεις των μαθητών επί του θέματος. Όλα τα παραπάνω είναι δυνατόν να προκύψουν μέσω της προηγούμενης έρευνας με αξιοποίηση της εικόνας και του βίντεο. Οι ομάδες συνεργάζονται μεταξύ τους, μοιράζονται το υλικό τους και μπορεί να προκύψει μία τελική συνεργατική παρουσίαση.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση σε αυτή τη φάση είναι περισσότερο διαγνωστική και διαμορφωτική: στόχος είναι η σταδιακή μύηση σε βασικά στοιχεία τους δράματος, οπότε η έστω μικρή συνεισφορά κάθε μαθητή και κάθε ομάδας κρίνεται απολύτως σημαντική. Όσον αφορά το τελικό ζητούμενο, τη δημιουργία παρουσίασης από τις ομάδες, αυτή πρέπει οπωσδήποτε να περιλαμβάνει (τελική αξιολόγηση A' Φάσης):

- δύο τουλάχιστον εικόνες (και αγγεία) με Σατύρους ή/και τον Διόνυσο
- δύο τουλάχιστον εικόνες από αρχαία θέατρα
- δύο τουλάχιστον εικόνες παραστάσεων
- δύο τουλάχιστον βίντεο παραστάσεων
- δύο τουλάχιστον εικόνες για τα προσώπια
- αναγνώριση τουλάχιστον δύο μυθολογικών προσώπων και υποθέσεων τραγωδιών
- εντοπισμό τουλάχιστον δύο «κατά ποσόν» μερών της τραγωδίας.

B' Φάση

2-3 διδακτικές ώρες στο σχολικό εργαστήριο σε ομάδες των δύο έως τεσσάρων ατόμων με διαφορετικά Φύλλα Εργασίας. Ελεύθερη επιλογή θέματος:

ΟΜΑΔΑ 1η: ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΡΟΗΛΘΕ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ (Vernant & Vidal - Naquet, 1988 [1974], Lesky, 1989)

Οι μαθητές εντοπίζουν αρχαία αγγεία που σχετίζονται με το δράμα και την τραγωδία σε αρχαιογνωστικά ανοιχτά περιβάλλοντα (Beazley Archive, Perseus). Διαπιστώνεται ότι οι όροι παραμένουν ίδιοι στην αγγλική (επιβίωση της ορολογίας σήμερα). Εντοπίζονται οι πρώτες «συνδέσεις» με τη διονυσιακή λατρεία και συσχετίζονται οι πληροφορίες και οι εικόνες με το έθιμο του καρναβαλιού σήμερα. Οι μαθητές επιχειρούν να εντοπίσουν δράματα με σχετικά θέματα στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος. Αναμένεται να οδηγηθούν στην κωμωδία αλλά και στο συμπέρασμα για το «απροσδιόνυσον» των θεμάτων της τραγωδίας στην κλασική εποχή και στις σημερινές παραστάσεις. Ως τελική «εργασία» συντάσσουν άρθρο-υπερκείμενο για την προέλευση του δράματος, την τελική διαμόρφωση της τραγωδίας κατά την κλασική εποχή και την επιβίωσή της σήμερα

Αξιολόγηση

Η εργασία της ομάδας αξιολογείται με βάση τα παραγόμενα αποτελέσματα σε όλα τα στάδια. Η διαμορφωτική αξιολόγηση μπορεί να γίνει ως εξής:

- Ανιχνεύεται η κριτική-διακριτική ικανότητα των μαθητών σε σχέση με τον εντοπισμό αγγείων και πληροφοριών σχετικών με το δράμα στα αρχαιογνωστικά περιβάλλοντα που προτείνονται. Αυτό έχει άμεση σχέση με την επιτυχία της προηγούμενης φάσης ως προς τη συγκέντρωση υλικού σχετικού με τον Διόνυσο, τους Σατύρους, το προσωπίο.
- Αναμένεται να εντοπιστούν συσχετισμοί των καρναβαλιών με τη διονυσιακή λατρεία - μεταμφίεση, τον χορό, το κέφι.
- Αξιολογείται η ικανότητα των μαθητών να καταλήξουν στο «απροσδιόνυσον» των θεμάτων.

ΟΜΑΔΑ 2η: ΒΡΕΙΤΕ ΤΟΝ ΜΥΘΟ!

Η δεύτερη ομάδα ασχολείται με τα θέματα των τραγωδιών και επιχειρεί να εντοπίσει τους μύθους στους οποίους στηρίζονται. Η έρευνα ξεκινά από το Αρχείο Παραστάσεων του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος: οι μαθητές καλούνται να ασχοληθούν με έναν ικανό αριθμό τραγωδιών, για τις οποίες υπάρχει αναρτημένο οπτικοακουστικό υλικό (βίντεο, φωτογραφίες): να ασχοληθούν και με την Ελένη: να καταγράψουν κάποιες πρώτες παρατηρήσεις τους σχετικά με την υπόθεση και τα πρόσωπα (μπορούν εκτός από το βίντεο και τα προγράμματα να εκμεταλλευτούν και τις πληροφορίες που δίνονται στην ιστοσελίδα). Εφόσον υπάρχει δυσκολία στην αναζήτηση πληροφοριών ελεύθερα στο διαδίκτυο ή αυτό καταστεί ιδιαίτερα χρονοβόρο, συστήνεται η αξιοποίηση ιστοσελίδας στην οποία υπάρχουν συγκεντρωμένες οι υποθέσεις, αλλά και το ανοιχτό περιβάλλον Myth Index για τα μυθολογικά πρόσωπα. Η τελική εργασία έχει στόχο να καταλήξουν οι μαθητές στους μυθολογικούς κύκλους από τους οποίους αντλεί τα θέματά της η τραγωδία.

Αξιολόγηση

Στόχος είναι να αντιληφθούν οι μαθητές σε γενικές γραμμές από πού αντλούν τα θέματά τους οι τραγωδοί και να έρθουν σε επαφή με κάποιους σημαντικούς μύθους.

ΟΜΑΔΑ 3η: ΔΕΙΤΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ!

Οι μαθητές εξοικειώνονται με τον χώρο παρουσίασης των τραγωδιών (και της «Ελένης») ξεκινώντας από το τώρα. Ερευνούν σε βίντεο του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος, περιγράφουν τον χώρο των παραστάσεων και, ακολούθως, ερευνούν για τα αρχαία θέατρα και δημιουργούν σχετική

παρουσίαση. Εντοπίζουν, μεταφράζουν, περιγράφουν τα μέρη του αρχαίου θεάτρου και συγκρίνουν τα ευρήματά τους με τους ορισμούς στο Λεξικό του σχολικού βιβλίου και στα λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Στόχος σε αυτό το σημείο είναι και η κριτική των «αυθεντιών». Ερευνούν μόνοι τους για ορισμένα από τα μηχανήματα του αρχαίου θεάτρου και στο τέλος δημιουργούν Γλωσσάρι για το αρχαίο θέατρο με υπερσυνδέσεις.

Αξιολόγηση

Μπορεί να δοθεί περισσότερη έμφαση στην πληρότητα και την αποτελεσματικότητα της σύνταξης Γλωσσαρίου για το αρχαίο ελληνικό θέατρο.

ΟΜΑΔΑ 4η: ΠΩΣ ΓΙΝΟΤΑΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ;

Η τέταρτη ομάδα επιχειρεί να προσεγγίσει τον τρόπο παρουσίασης των γεγονότων σχετικά με: τη διάσταση της *ᾄψεως*, τη διάσταση του *μέλους* αλλά, κυρίως και πρωτίστως, τη διάσταση της αναπαράστασης, της *μιμήσεως*. Στόχος, επίσης, είναι να καταλήξουν οι μαθητές, συσχετίζοντας με όσα γνωρίζουν ήδη από το έπος για τους αοιδούς και τους ραψωδούς, στη μοναδικότητα και τη διαφοροποίηση της τραγωδίας σε σχέση με την Ιλιάδα και την Οδύσσεια: στο αριστοτελικό «*δρώντων και οὐ δι' ἀπαγγελίας*». Για αυτόν τον λόγο, ερευνούν στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος για βίντεο, φωτογραφίες, προγράμματα, ήχους (και για την «Ελένη»), εξάγουν ορισμένα πρώτα συμπεράσματα και ξεκινούν μια μικρή έρευνα για την αρχαία ελληνική μουσική (West, 1999). Στη συνέχεια επιχειρούν να αναπαραστήσουν τα δρώμενα ως ραψωδοί, αοιδοί, υποκριτές, Χορός, προκειμένου να εντοπίσουν τη διαφορά της αναπαράστασης - μίμησης σε σχέση με την απαγγελία με ή χωρίς μουσική, αλλά και τη διαφορά μεταξύ αναπαράστασης από έναν υποκριτή και από τον Χορό. Ακούνε, τέλος, απαγγελία της «Ιλιάδας» στο Εθνικό Θέατρο με στόχο να αντιληφθούν ότι και τα έπη έχουν δυνατότητες αναπαράστασης, οι οποίες διερευνώνται ακόμη και σήμερα. Συνθέτουν συνεργατικό άρθρο με τις παρατηρήσεις τους.

Αξιολόγηση

Η σύνθεση του τελικού άρθρου αξιολογείται με βάση την επαρκή αξιοποίηση σημαντικών σημείων από την προηγούμενη εργασία τους, οπότε αξιολογείται εκτός από την κατανόηση και η επιλογή του ουσιώδους.

ΟΜΑΔΑ 5η: ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ;

Οι μαθητές εντοπίζουν τραγωδίες στον Μικρό Απόπλου και στο κείμενο της «Ελένης» από το Ψηφιακό Σχολείο, βλέπουν τη δομή των τραγωδιών, καταλήγουν σε μια τυπική δομή τραγωδίας, ερευνούν τους όρους στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα, και, ακολούθως, εντοπίζουν βίντεο για κάθε έναν από αυτούς στις ιστοσελίδες του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και του Εθνικού Θεάτρου. Στόχος είναι να συγκρίνουν αυτό που βλέπουν οι ίδιοι με αυτό που τους δίνεται «έτοιμο» και να καταλήξουν από μόνοι τους σε ερμηνεία των όρων. Τελική εργασία είναι η δημιουργία πίνακα με δύο «ομάδες»: τα διαλογικά μέρη και τα λυρικά μέρη της τραγωδίας.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση είναι τόσο διαμορφωτική όσο και τελική. Αξιολογείται η αναγνώριση σημαντικών στοιχείων κάθε μέρους και η επιτυχία στην τελική διάκριση μεταξύ διαλογικών και λυρικών μερών.

Γ' Φάση

2 διδακτικές ώρες στο σχολικό εργαστήριο με αναδιάταξη ομάδων και με κοινό Φύλλο Εργασίας:

Οι μαθητές ενημερώνονται για την «αποστολή» τους, που είναι να συντάξουν ένα συνεργατικό άρθρο με τίτλο «Είναι λοιπόν η τραγωδία». Δίνεται οδηγία να προσπαθήσουν να δώσουν κάποιους πρώτους «ορισμούς» σε έγγραφο Google, ώστε να είναι δυνατή η συνεργατική επεξεργασία και η παράθεση όλων (και των σχολίων ή των προβληματισμών) σε ένα έγγραφο. Ακολούθως, οι μαθητές καλούνται να συγκρίνουν τους δικούς τους ορισμούς με αυτόν του Αριστοτέλη, ο οποίος δίνεται και μεταφρασμένος στο σχολικό βιβλίο (κριτική της «αυθεντίας») και να καταλήξουν στην οικοδόμηση του «δικού τους νοήματος» για την τραγωδία, δημιουργώντας ένα συνεργατικό άρθρο για την ουσία του γραμματειακού είδους.

Αξιολόγηση

Αξιολογείται η προσπάθεια των μαθητών να συνδυάσουν τα προηγούμενα ευρήματα κατά τη δημιουργία άρθρου.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α' Φάση

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες δύο έως τεσσάρων μαθητών. Διάρκεια: 1-2 ώρες στο σχολικό εργαστήριο υπολογιστών.

ΚΟΙΝΟ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

- Να αναζητήσετε τις λέξεις «δράμα» και «τραγωδία» στα Σώματα Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Να επαναλάβετε με ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο.
- Πόσες χρήσεις των λέξεων αυτών μπορείτε να εντοπίσετε; Να καταγράψετε τις απαντήσεις σας σε ένα έγγραφο Google το οποίο θα μοιραστείτε με τις υπόλοιπες ομάδες.
- Έχετε δει ποτέ αρχαία τραγωδία; Να αναζητήσετε εικόνες και βίντεο στο διαδίκτυο για το «αρχαίο δράμα» και την «αρχαία τραγωδία». Να αποθηκεύσετε το υλικό σας.
- Μπορείτε με βάση την έρευνά σας έως τώρα αλλά και προηγούμενες σχετικές γνώσεις ή εμπειρίες σας, να καταλήξετε σε κάποια πρώτα συμπεράσματα σχετικά με την προέλευση, τα θέματα, τον χώρο και τον τρόπο παρουσίασης, και τα μέρη της τραγωδίας; Να δημιουργήσετε σχετική παρουσίαση αξιοποιώντας το υλικό που συγκεντρώσατε μέχρι αυτό το σημείο.
- Να μοιραστείτε την παρουσίαση με τις υπόλοιπες ομάδες (μέσω του Share των εγγράφων Google) και να καταλήξετε σε μια συνεργατική παρουσίαση του υλικού σας και των συμπερασμάτων σας.

Β' Φάση

Οι ομάδες αναδιατάσσονται και επιλέγουν ελεύθερα το θέμα τους. Διάρκεια: 2-3 ώρες στο σχολικό εργαστήριο υπολογιστών.

ΑΠΟ ΠΟΥ ΠΡΟΗΛΘΕ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ;

- Να εντοπίσετε αρχαία αγγεία που σχετίζονται με το δράμα και την τραγωδία και να τα αποθηκεύσετε. Μπορείτε να ξεκινήσετε την αναζήτησή σας στο Beazley Archive και στον Περσέα με όρο αναζήτησης "drama". Ποιος θεός απεικονίζεται στα ευρήματά σας; Βρίσκετε εικόνες σχετικές με τη λατρεία του; Υπάρχουν και άλλοι που σχετίζονται με αυτόν; Να εντάξετε τις εικόνες σε έγγραφο Google, να καταγράψετε τι απεικονίζουν. Να αναζητήσετε πληροφορίες για αυτούς στο διαδίκτυο και να τις καταγράψετε στο ίδιο έγγραφο Google.

- Να μπειτε σε ιστοσελίδες σχετικές με τη μυθολογία και να αναζητήσετε εικόνες αγγείων και πληροφορίες για τη ζωή του Διονύσου και τη λατρεία του. Να τις προσθέσετε στο παραπάνω έγγραφο Google.
- Να αναζητήσετε στο διαδίκτυο βίντεο για τα καρναβάλια και σε μία παράγραφο στο έγγραφο Google να καταγράψετε τι συμβαίνει σε αυτά.
- Να ανιχνεύσετε ομοιότητες και διαφορές σε σχέση με τις διονυσιακές γιορτές και τη λατρεία του Διονύσου σε πίνακα-υπερκείμενο, στον οποίο θα κάνετε υπερσυνδέσεις στο υλικό σας στο ίδιο έγγραφο Google.
- Να εντοπίσετε δράματα με σχετικά θέματα στο αρχείο του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και να δείτε τα βίντεο και τις φωτογραφίες.
- Σε τι συμπέρασμα καταλήγετε σε σχέση με την προέλευση του δράματος, την τελική διαμόρφωση και την ακμή της τραγωδίας κατά την κλασική εποχή και την επιβίωσή της σήμερα; Να συντάξετε ένα άρθρο-υπερκείμενο στο έγγραφο Google, στο οποίο θα εντάσσετε με υπερσυνδέσεις όλο το παραπάνω υλικό. Να μοιραστείτε το έγγραφο Google με τις υπόλοιπες ομάδες.

ΒΡΕΙΤΕ ΤΟΝ ΜΥΘΟ!

- Να μπειτε στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και να εντοπίσετε σύγχρονες παραστάσεις τραγωδιών.
- Να επιλέξετε τουλάχιστον πέντε τραγωδίες και των τριών τραγικών ποιητών (μία από τις οποίες μπορεί να είναι η «Ελένη»), να δείτε τα σχετικά βίντεο, προγράμματα και φωτογραφίες και να καταγράψετε τις πρώτες παρατηρήσεις σας σχετικά με την υπόθεση και τα πρόσωπα των τραγωδιών σε μία παράγραφο σε έγγραφο Google.
- Να συμπληρώσετε τις γνώσεις σας με έρευνα στο διαδίκτυο. Ενδεικτικά δίνεται η ιστοσελίδα Greek Myth Index.
- Θα μπορούσατε να κατατάξετε τα θέματα των τραγωδιών σε ομάδες; Να δημιουργήσετε συνεργατικά σχετικό πίνακα-υπερκείμενο στο παραπάνω έγγραφο Google, όπου θα εντάξετε όλο το σχετικό υλικό. Να μοιραστείτε το έγγραφο Google με τις υπόλοιπες ομάδες.

ΔΕΙΤΕ ΤΟΝ ΧΩΡΟ!

- Να μπειτε στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και να εντοπίσετε σύγχρονες παραστάσεις τραγωδιών.
- Να επιλέξετε τουλάχιστον πέντε τραγωδίες (μία από οποίες μπορεί να είναι η «Ελένη»), να δείτε τα σχετικά βίντεο και να καταγράψετε τις πρώτες παρατηρήσεις σας σχετικά με τον χώρο παρουσίασης των τραγωδιών σήμερα σε ένα περιγραφικό κείμενο μίας παραγράφου σε έγγραφο Google.
- Να αναζητήσετε αρχαία θέατρα και εικόνες τους στο διαδίκτυο.
- Να δημιουργήσετε παρουσίαση με τις εικόνες και να προσπαθήσετε να περιγράψετε ό,τι βλέπετε σε ένα περιγραφικό κείμενο μίας παραγράφου στο ίδιο έγγραφο Google, το οποίο θα μοιραστείτε με τις υπόλοιπες ομάδες, όπως και την παρουσίαση.
- Να περιηγηθείτε εικονικά στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου.
- Να εντοπίσετε στην εικονική περιήγηση στο αρχαίο θέατρο της Επιδαύρου τα μέρη του αρχαίου θεάτρου και να τα περιγράψετε σε ένα περιγραφικό κείμενο μίας παραγράφου στο παραπάνω

έγγραφο Google. Να επιβεβαιώσετε την ερμηνεία των όρων στο Λεξικό όρων του σχολικού βιβλίου ή στα λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα.

- Να αναζητήσετε εικόνες και πληροφορίες για τα μηχανήματα του αρχαίου θεάτρου στην ιστοσελίδα για την αρχαία τεχνολογία του Κέντρου Νόησις.
- Να δημιουργήσετε στο ίδιο έγγραφο Google σχετικό Γλωσσάρι για το αρχαίο θέατρο με υπερσυνδέσεις και να το μοιραστείτε με τις υπόλοιπες ομάδες.

ΠΩΣ ΠΙΝΟΤΑΝ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΝΤΩΝ;

- Να μπείτε στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και να εντοπίσετε σύγχρονες παραστάσεις τραγωδιών.
- Να επιλέξετε τουλάχιστον πέντε τραγωδίες (μία από τις οποίες μπορεί να είναι η «Ελένη»), να δείτε τα σχετικά βίντεο, φωτογραφίες και προγράμματα, να ακούσετε ήχους και να καταγράψετε σε μία παράγραφο τις πρώτες παρατηρήσεις σας σχετικά με τον τρόπο παρουσίασης των τραγωδιών σήμερα σε έγγραφο Google.
- Να αναζητήσετε στοιχεία και εικόνες για τη μάσκα στην εφαρμογή «Όψεις του προσωπείου». Να τα αποθηκεύσετε.
- Να αναζητήσετε μουσικά δείγματα αρχαίας ελληνικής μουσικής σε μορφή ήχου ή βίντεο. Μπορείτε να ξεκινήσετε από την ιστοσελίδα του Λύραουλου. Να τα ακούσετε.
- Να επιλέξετε το βίντεο της παράστασης της «Ελένης» που είναι σχετικό με τον Πρόλογο, και να παρουσιάσετε το περιεχόμενό του ως εξής: ως ραψωδοί, ως αοιδοί (για να θυμηθείτε τη δουλειά του ραψωδού και του αοιδού μπορείτε να ανατρέξετε στο διαδίκτυο για πληροφορίες και εικόνες), ως πρόσωπα της τραγωδίας και ως Χορός της τραγωδίας. Να βιντεοσκοπήσετε την προσπάθειά σας και να συγκρίνετε τα βίντεο. Να ακούσετε πώς παρουσιάζει η ηθοποιός Στεφανία Γουλιώτη ένα απόσπασμα από τη ραψωδία Β της «Ιλιάδας» στο πλαίσιο των παραστάσεων του Εθνικού Θεάτρου. Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας στο ίδιο έγγραφο Google.
- Τι παρατηρείτε ως προς τον τρόπο παρουσίασης της τραγωδίας; Να καταγράψετε τα συμπεράσματά σας στο παραπάνω έγγραφο Google και να δημιουργήσετε με αυτά ένα άρθρο-υπερκείμενο, όπου θα εντάξετε όλο το σχετικό υλικό. Να το μοιραστείτε με τις υπόλοιπες ομάδες.

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΜΕΡΗ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ;

- Να εντοπίσετε αρχαίες τραγωδίες (ενδεικτικά στην ιστοσελίδα Μικρός Απόπλους) ανάμεσα στις οποίες και την Ελένη του Ευριπίδη (Ψηφιακό σχολείο).
- Να συγκρίνετε τις τραγωδίες μεταξύ τους και να καταλήξετε σε μια τυπική δομή αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Να την καταγράψετε σε ένα έγγραφο Google.
- Να διερευνήσετε κάθε όρο από τα μέρη της τραγωδίας (κατά ποσόν μέρη) χωριστά στην Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Αν δεν είστε ικανοποιημένοι από τα ευρήματά σας, μπορείτε να κάνετε ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο. Να συμπληρώσετε το παραπάνω έγγραφο Google.
- Να αναζητήσετε βίντεο για κάθε μέρος της τραγωδίας στην ιστοσελίδα του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος και του Εθνικού

Θεάτρου, αλλά και με ελεύθερη αναζήτηση στο διαδίκτυο. Να καταγράψετε και να περιγράψετε με λεπτομέρεια ό,τι παρατηρείτε σε αυτά τα βίντεο σε σχέση με το περιεχόμενο και τον τρόπο παρουσίασης σε παραγράφους στο έγγραφο Google. Ταυτίζονται οι παρατηρήσεις σας με τους ορισμούς που εντοπίσατε στα κατά ποσόν μέρη; Δείτε και το σχολικό σας βιβλίο Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας. Αν υπάρχουν διαφορές, να επιχειρήσετε να τις καταγράψετε σε έγγραφο Google.

- Να επιχειρήσετε να κατατάξετε τα μέρη της τραγωδίας σε δύο ομάδες, με βάση αυτά που παρατηρείτε σε σχέση με τον τρόπο αναπαράστασης, σε πίνακα-υπερκείμενο στο έγγραφο Google, όπου θα εντάξετε σχόλιά σας και το παραπάνω υλικό με υπερσυνδέσεις. Να το μοιραστείτε με τις υπόλοιπες ομάδες.

Γ' Φάση

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες δύο έως τεσσάρων μαθητών. Διάρκεια: 2 ώρες στο σχολικό εργαστήριο υπολογιστών.

ΚΟΙΝΟ ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΓΙΑ ΕΞΑΣ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ;

- Αποστολή σας είναι να συντάξετε συνεργατικά άρθρο σε έγγραφο Google με τίτλο «Είναι λοιπόν η τραγωδία...», όπου κάθε ομάδα μπορεί να συνεισφέρει το υλικό που παρήγαγε στην προηγούμενη φάση. Το άρθρο θα έχει τη μορφή υπερκειμένου.
- Να επιχειρήσετε να δώσετε έναν σύντομο ορισμό της τραγωδίας σε έγγραφο Google. Να διατηρήσετε όλα τα σχόλια και τους ορισμούς όλων των ομάδων στο ίδιο έγγραφο.
- Με βάση την έρευνά σας, δικαιολογείται ο ορισμός του Αριστοτέλη για την τραγωδία; Μπορείτε να τον δείτε μεταφρασμένο στο σχολικό σας βιβλίο της Ιστορίας της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας.
- Να προσθέσετε τις παρατηρήσεις σας στο άρθρο.
- Να αναρτήσετε το άρθρο στην ιστοσελίδα του σχολείου.

Z. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Η διδακτική πρόταση κατά την εφαρμογή της είχε διάρκεια 6 διδακτικών ωρών, ωστόσο αξιοποιήθηκε και εξωσχολικός χρόνος για την επεξεργασία των βίντεο (η οποία έγινε από τους ίδιους τους μαθητές με την καθοδήγηση της διδάσκουσας) και για την τελική σύνθεση, η οποία έγινε αρχικά προφορικά στο σχολείο και ολοκληρώθηκε με συνεργασία των ομάδων εκτός σχολείου. Όσα ζητήματα υπήρξαν σχετικά με την αναζήτηση σε ανοιχτά και απαιτητικά αρχαιογνωστικά περιβάλλοντα αντιμετωπίστηκαν με επιπλέον υποστήριξη από τη διδάσκουσα. Στην τελική φάση προτιμήθηκε το MS Office αντί των Googledocs για πρακτικούς λόγους.

Στη βάση του Πρωτέα και συγκεκριμένα στο <http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3629> μπορεί ο ενδιαφερόμενος να δει τα τεκμήρια από την εφαρμογή, τα οποία είναι: φωτογραφικό υλικό από τη διαδικασία εφαρμογής, άρθρα σε μορφή υπερκειμένου για την προέλευση της τραγωδίας, τα μέρη της, τους μυθολογικούς κύκλους από τους οποίους αντλεί υλικό, τα αρχαία θέατρα και, το πιο σημαντικό, επαγωγικά συμπεράσματα και ορισμούς για την τραγωδία, τα οποία συγκρίθηκαν με τον περίφημο αριστοτελικό ορισμό και οδήγησαν στη διαμόρφωση ενός «μαθητικού» ορισμού της τραγωδίας (δημιουργία προσωπικού νοήματος για τους μαθητές)! Εξαιρετικά ενδιαφέρον σημείο της εφαρμογής υπήρξε η θεατρικότητα που προέκυψε ως αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ των μαθητών αλλά και

της επαφής τους με τις απαρχές του δράματος: η μαθήτρια Α της ομάδας Πώς γινόταν η παρουσίαση των συμβάντων δημιούργησε «επική» εκδοχή τμήματος του Προλόγου της «Ελένης», προσθέτοντας φράσεις όπως «κι εκείνη τότε απάντησε», «τον κοίταξε καλά η Ελένη και είπε», η μαθήτρια Β στην εκδοχή «ως ασιδός» προσπάθησε να τραγουδήσει το ίδιο κείμενο με αυτοσχεδιασμό στη μουσική απόδοση, ενώ στο τέλος οι μαθήτριες Α και Β το απέδωσαν θεατρικά. Οι προσπάθειες αυτές έχουν βιντεοσκοπηθεί με κατάλληλο παιδαγωγικά τρόπο και έχουν αναρτηθεί στη βάση του Πρωτεύα.

Σε γενικές γραμμές το σενάριο έφερε τους μαθητές σε μια πρώτη επαφή με σημαντικές όψεις του δράματος με επαγωγικό τρόπο. Η αξιοποίηση οπτικού υλικού υπήρξε υπόδειγμα οπτικού γραμματισμού, ενώ, επίσης, επετεύχθη σε σημαντικό βαθμό και η «κριτική των αυθεντιών» είτε πρόκειται για τους ορισμούς της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα είτε για τον περίφημο ορισμό του Αριστοτέλη.

Η. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο διδάσκει σημεία της εισαγωγής στο δράμα και στην τραγωδία. Με την ίδια (επαγωγική) λογική θα ήταν δυνατόν να διδαχτούν και τα σχετικά με την οργάνωση των δραματικών αγώνων στην αρχαιότητα: το πιο κοντινό στους μαθητές θα μπορούσαν να είναι οι Πανελλήνιοι Μαθητικοί Καλλιτεχνικοί Αγώνες (αρχαίο δράμα), εφόσον μπορεί να εξασφαλιστεί σχετικό ψηφιακό υλικό. Επίσης, σε συνεργασία με τον καθηγητή των Εικαστικών και της Μουσικής οι μαθητές θα μπορούσαν να κατασκευάσουν προσωπεία και μουσικά έργα με έμπνευση από το αρχαίο δράμα ή σε συνεργασία με τον καθηγητή της Τεχνολογίας να δημιουργήσουν μια μακέτα αρχαίου θεάτρου ή κάποια από τα μηχανήματα του αρχαίου θεάτρου σε μικρογραφία.

Το σενάριο θα ήταν δυνατόν να αποτελέσει τη βάση για μεγαλύτερη εργασία τύπου Project ή Πολιτιστικό πρόγραμμα για το αρχαίο δράμα και τις επιβιώσεις του. Εύλογα, επίσης, προκύπτει και η σύνδεση με το μάθημα της Θεατρολογίας και γενικότερα τη Θεατρική Αγωγή.

Θ. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο αφιερώνει στην εισαγωγή στο δράμα και την τραγωδία περισσότερο χρόνο σε σχέση με αυτόν που προβλέπεται από το Αναλυτικό Πρόγραμμα. Θεωρούμε αυτόν τον χρόνο «κερδισμένο» χρόνο, καθώς επιχειρείται πιο ουσιαστική μύηση των μαθητών στο δράμα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στη συγκεκριμένη πρόταση διδασκαλίας η εισαγωγή στην τραγωδία διδάσκεται σε μεγάλο βαθμό αυτόνομα, παρόλο που γίνεται προσπάθεια για σύνδεση με την τραγωδία που θα διδαχτεί αμέσως μετά. Ιδανική θα ήταν η διδασκαλία όλης της εισαγωγής μέσα από το ίδιο το αρχαίο κείμενο, ώστε αυτή να αποκτήσει περισσότερο νόημα για τους μαθητές.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Κουτσογιάννης, Δ. 2012. «Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης». Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης Συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας Α.Π.Θ.* Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), 208-222.

Μικρόπουλος, Τ. Α. (2006). *Ο υπολογιστής ως γνωστικό εργαλείο*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα. σ. 45.

Ντάβου, Μπ. (2000). *Οι Διεργασίες της Σκέψης στην Εποχή της Πληροφορίας: Θέματα*

Γνωστικής Ψυχολογίας και Επικοινωνίας, Αθήνα: Παπαζήσης, σελ.488-493.

Πόλκας, Λ., & Τουλούμης, Κ. (2012). *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Ανάκτηση 20/2/2016, http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3ancient_greek_polkas-touloumis_0.pdf.

Ταρατόρη, Ε. (2003). *Η μέθοδος Project στη Θεωρία και στην Πράξη*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη Α. Ε. σσ. 34- 64.

Kalantzis, M., & Core, B. (1999). Πολυγραμματισμοί. Επανεξέταση του τι εννοούμε ως γραμματισμό και τι διδάσκουμε ως γραμματισμό στα πλαίσια της παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμ.), «Ισχυρές» και «ασθενείς» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού (Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, Μάρτιος 1997, Θεσσαλονίκη), τόμ. Β', 680-695. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Kress, G. & T. van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold.

Lesky, A. 1989. *Η τραγική ποίηση των Αρχαίων Ελλήνων*. Μτφρ. Ν. Χ. Χουρμουζιάδης. Αθήνα: ΜΙΕΤ.

Vernant, J.- P. & P. Vidal - Naquet. 1988 [1974]. *Μύθος και τραγωδία στην αρχαία Ελλάδα*. Μτφρ. Στ. Γεωργούδη, Β' τόμος: Μτφρ. Α. Τάππη, 1991. Αθήνα: Δαίδαλος Ι. Ζαχαρόπουλος.

West, M. L. 1999. *Αρχαία Ελληνική Μουσική*. Μτφρ. Στ. Κομνηνός. Αθήνα: Παπαδήμας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό- Ανοιχτά Περιβάλλοντα αρχαιογνωστικού και γενικού ενδιαφέροντος (τελευταία ημερομηνία προσπέλασης 20/2/2016):

- Εθνικό Θέατρο: <http://www.n-t.gr>
- Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος: <http://www.ntng.gr>
- Λύραυλος- Βιντεοθήκη και ηχητικά δείγματα μουσικών αναπαραστάσεων αρχαίας ελληνικής μουσικής: <http://www.lyravlos.gr>
- Μικρός Απόπλους: <http://www.mikrosapoplous.gr>
- Νόησις- Πύλη της Αρχαίας Ελληνικής Επιστήμης και Τεχνολογίας: <http://www.noesis.edu.gr/aet>
- Όμηρος, «Ιλιάδα», ραψωδία Β' (απόσπασμα), Εθνικό Θέατρο 21/10/2010, μετάφραση: Δ. Ν. Μαρωνίτης, απαγγελία: Στ. Γουλιώτη, μουσική: Ηρώ- <https://www.youtube.com/watch?v=L9RktsmA1-c>
- «Όψεις του προσώπειου»: <http://www.komvos.edu.gr/masks/masks.html>
- Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα: <http://www.greek-language.gr>
- Beazley Archive: <http://www.beazley.ox.ac.uk/index.htm>
- Greek Myth Index: <http://www.mythindex.com>
- Perseus Digital Library: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper>
- Stoa Consortium – Metis: <http://www.stoa.org/metis>
- Theoi Greek Mythology: <http://www.theoi.com>